

PAGINA 3

De Kloosterkerk wil poreus worden

PAGINA 5

Patel wil terug naar het heilige in onszelf

PAGINA 8

Sociale media zetten kerk op haar kop

EN VERDER Broeders brouwen biertjes ■ Jan Voskamp neemt afscheid ■ Kippensoep met Paulus toe ■ Vrijwilligers-nieuwe stijl melden zich massaal

Scholieren en kerk helpen dak- en thuislozen

‘Warme winterschoenen. Splinternieuw. Geweldig!’

FOTO: S. ROGIER CHANG

De scholieren verrichten minstens twee werken van barmhartigheid: hongerigen spijzen en dorstigen laven.

REPORTAGE Hoe kun je als kerk anno 2013 de stad warm maken voor de klassieke werken van barmhartigheid? Schakel scholieren in voor een maatschappelijke stage. Koop van waardebonnen schoenen. Gooi de Elandstraatkerk open en laat de leerlingen daar soep en cadeaus uitdelen aan Haagse dak- en thuislozen.

DE SCHOENEN VAN DE DAK- EN thuislozen waren versleten, de nylonjacks te dun om de winterkou te trotseren. De straatpastores die hen wekelijks voeden met spiritueel manna en calorierijke maaltijden, reageerden enthousiast op het initiatief van de katholieke vrijwilligersorganisatie Mara. Medewerkster Marie-Anne van Erp mobiliseerde enkele tientallen scholieren om geld voor schoenen en winterjassen in te zamelen. Derdeklassers van het katholieke Aloysiuscollege lieten zich sponsoren voor een etmaal vasten. Aan ING-rekeninghouders

werd gevraagd hun rentepunten in te wisselen voor waardebonnen van de ANWB, waarmee sportschoenen gekocht zijn.

Leerlingen van de openbare scholengemeenschap Zuid-West begonnen een speurtocht naar winterjassen. En de oudere parochianen uit Den Haag en

‘Ik ben trots op deze jonge scholieren’

meenschap Zuid-West begonnen een speurtocht naar winterjassen. En de oudere parochianen uit Den Haag en

Lees verder op pagina 2

Spiritueel therapeut Bianca Willemse ‘Ik wil de hele dag handelen uit liefde’

FOTO NADJA BENSCHOP

Bianca Willemse

‘Wat belemmert mij om voluit te leven? Wat doe ik hier op aarde?’ Bianca’s cliënten komen met levensvragen, maar weten haar ook te vinden voor een gesprek over relatieproblemen, burn-outs en fysieke klachten.

Bij een man die door rugpijn niet meer kon werken ontdekte Bianca meteen de oorzaak: een onverwerkt verleden met zijn moeder. Ze genas hem snel.

‘Via reading krijg ik toegang tot het onderbewuste. Daar ligt de oorzaak. Je hoeft niet maandenlang te graven zoals bij sommige praattherapieën.’

De negatieve ervaringen die zich hadden vastgezet in zijn rug, woelde Bianca via healing los. Na drie sessies had hij nergens meer last van. ‘Als ik mijn han-

‘Jezus gaf het niet door: hij wás het’

den op de pijnplek leg, voel ik energie uit mij stromen. Wat vastzit lost op en spoelt weg. De emotionele oorzaak van de fysieke klacht wordt dan duidelijk. Op zo’n moment uiten cliënten veel emoties. Ze zeggen vaak dat er iets van ze afvalt.’

Christusbewustzijn

Bianca’s grote voorbeeld is Jezus Christus. ‘Hij is een groot healer en spiritueel meester. Hij belichaamt pure liefde in de stoffelijke wereld en is oordeelvrij: dat noem ik het christusbewustzijn. Als ik begeleiding nodig heb, roep ik hem aan en krijg ik antwoorden. Jezus kon verlamde mensen laten lopen. Een healer kan zijn liefdeskracht en

Lees verder op pagina 2

FOTO MATTHIJS TERMEER

Deelnemers aan de ‘Stilteactie tegen armoede in Nederland’ die iedere maand plaatsvindt bij de Tweede Kamer.

Maandelijks protest tegen armoede op het Plein ‘Ik ga in bed liggen met een muts op. Lekker toch’

REPORTAGE Iedere maand wordt op het Plein voor de Tweede Kamer geprotesteerd tegen de armoede in ons land. Ook in Den Haag lijden meer inwoners armoede dan op het eerste gezicht lijkt.

WAAR MADELINE ANDRINGA misschien nog wel de grootste hekel aan heeft, zijn de ongevraagde adviezen. Boodschappen doen bij de Aldi, goedkope spullen bij Action. Dat weet ze zelf ook wel. Het steekt de vrouw dat alles over armoede wel bekend is, maar dat er niets verandert. Daarom komt ze sinds zeven jaar iedere derde dinsdag van de maand vanuit Dordrecht naar het Plein in Den Haag om deel te nemen aan de ‘Stilteactie tegen armoede in Nederland’.

Voor het gebouw van de Tweede Kamer verzamelt zich een handvol betogers, omhangen met geplastificeerde vellen met bescheiden protesten. Er staan vergeet-mij-nietjes op, symbool voor de vergeten armen. De groep, met een harde kern van een man of twaalf, maakt zwigend een wandeling om het parlement en vertrekt weer in stilte. Geen enkele van de weinige voorbijgangers spreekt de betogers aan.

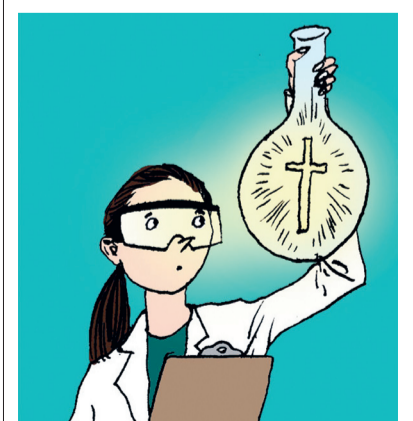
Lees verder op pagina 2

Geloof en wetenschap, conflict en verzoening

DE RELATIE TUSSEN GELOOF EN een wetenschappelijk wereldbeeld is voor velen nog steeds ongemakkelijk. De gedachte dat een mens bij de ingang van de kerk zijn verstand moet achterlaten blijft bestaan. Maar moet er eigenlijk wel partij gekozen worden tussen ogenschijnlijk verschillende wereldvisies?

Professor Paul van Geest, hoogleraar augustijnse studies (Vrije Universiteit en Universiteit van Tilburg), vertelt hoe kerkvader Augustinus met de wetenschap van zijn tijd in debat ging. Professor Peter-Paul Verbeek, hoogleraar filosofie van mens en techniek (Universiteit Twente), spreekt een week later over de invloed van technische ontwikkelingen op ons denken. De derde avond wordt gewijd aan een gesprek tussen bezoekers.

DONDERDAG 10, 17 EN 24 JANUARI; 20:15 UUR. KLOOSTERKERK (KOORZAAL). BEGELEIDING: DS. RIENK LANOY (KLOOSTERKERK) EN PASTOOR AD VAN DER HELM (JACOBUSPAROCHIE). TOEGANG € 5.

INTERVIEW Geef een kusje op de pijnplek van een kind en de pijn vermindert. Spiritueel therapeut en healer Bianca Willemse is geïnteresseerd in het helen van veel grotere wonden. Ze ziet Jezus als een lichtend voorbeeld. Ze start een cursus in Den Haag.

OP HAAR TWAALFDE KON ZE NA een ongelukkige val de pijn van een botscheurtje eenvoudig wegnemen. Inmiddels heeft Bianca Willemse (37) als healer-reader ruim tweeduizend consulten gegeven.

advertentie

Reinoud Schoemaker,
LETSELSCHADE ADVOCaat
Uw letsel mijn zorg
070 - 40 43 34 6
ADVOCaat@REINBOUDSCHOEMAKER.NL
WWW.REINBOUDSCHOEMAKER.NL

Soep en cadeaus

Vervolg van pagina 1

verre omstreken breiden ruim negentig sjaaletjes en andere wolwerkjes.

Warme winterschoenen

De opbrengst van deze actie glundert deze middag op het gezicht van elke bezoeker in de Elandstraatkerk. 'Ik ben trots op jullie', zegt een vrouw wanneer ze haar cadeau op tafel legt. De scholieren, die soep schenken en langskomen voor een praatje, glimla-

chen vol trots. Ongeduldig scheuren twee handen het cadeaupapier open. 'Warme winterschoenen. Splinternieuw. Geweldig!'

Dat de dak- en thuislozen in een kerk te gast zijn, heeft voor Van Erp een bijzondere reden. 'Christenen, atheïsten en andersgelovigen mogen weten dat een kerk niet alleen geschikt is om op zondag open te zijn. Deze jongeren laten zien hoe kerken ook in een maatschappelijke behoefte kunnen voorzien. Ze doen de zeven werken van barmhartigheid die ik, als humanist, ook belangrijk vind.' De hartstocht gloeit in haar pupillen.

Mooie opstap

Parochiebestuurder Ruud Wiegant

beamt Van Erps opvatting. 'Als parochies met creatieve initiatieven komen,

hoeven de kerkdeuren niet zes dagen per week gesloten te blijven.' Wim Verhaar, lid van de parochiële caritasinstelling, noemt het feestmaal een mooie opstap naar meer van dit soort activiteiten.

Hebben de leerlingen hun werk, dat zij doen als verplichte maatschappelijke schoolstage, toch niet als ballast ge-

'Ik ben blij dat ik de tijd vind om mij hiervoor in te zetten'

zien? 'Wij doen dit vrijwillig', vertellen drie moslimmeisjes. Een vriendin: 'Ik ben blij dat ik met de stage tijd vind om mij voor deze mensen in te zetten. Volgend jaar wordt de stage afgeschaft. Maar ik zou hier zo graag mee door willen gaan.' De initiatiefnemers zijn vastbesloten dit soort initiatieven op poten te blijven zetten. Dan maar vrijwillig.

ROBERT REIJNS

Hoog opgestapelde cadeaus in de Elandstraatkerk.

FOTO ROBERT CHANG

Adverteren in Kerk in Den Haag

Wilt u adverteren in dit maandblad? Informatie over mogelijkheden en tarieven:

www.kerkindenhaag.nl

Nigel Lamb over nieuwe theologiecursus

Levendige lessen voor de moderne student

INTERVIEW Nigel Lamb, koster en 'supervrijwilliger' in de Evangelisch Lutherse Gemeente, is de nieuwe voorzitter van de cursus Theologie voor Geïnteresseerden (TVG) in Den Haag. Hij volgde een paar jaar geleden zelf de cursus.

De driejarige cursus gaat uit van de Protestantse Kerk in Nederland en wordt landelijk in zeventwintig plaatsen gegeven. In Den Haag start jaarlijks in januari een nieuwe leergang. De Haagse lessen zijn oecumenisch van

Deelnemers die de cursus gedurende drie jaar hebben gevolgd, ontvangen een certificaat. Het is ook mogelijk de cursus één of twee jaar te volgen.

Verdieping

Als het aan Lamb ligt, zullen er in de toekomst nog wat meer mogelijkheden komen. Hij zou graag zien dat ook één vak los te volgen is, in plaats van het totaalpakket van alle theologische vakken. Voor een diaken kan het bijvoorbeeld handig zijn om alleen 'diaconaat' te doen. Waar de kerken zelf misschien geen tijd hebben om dit soort verdieping aan te bieden, kan de TVG in een leemte voorzien.

Verder pleit Lamb voor de inzet van meer audiovisuele middelen. 'We ge-

Nigel Lamb

ven nu echt "college", maar we moeten af van het principe dat iemand alleen maar een verhaaltje zit te vertellen. Filmfragmenten en power-

pointpresentaties maken de lessen levendiger.' Lamb hoopt dat de TVG daardoor ook meer jongeren aantrekt. Die gaan nu wellicht eerder naar een alfa-cursus, die meer praktisch is en gericht op het toepassen van de bijbelse boodschap. Maar wie liever de stof theoretisch wil overdenken en er structuur aan wil geven, kan beter terecht bij de TVG; zeker als de vorm wat toegankelijker wordt. Tot slot wil Lamb de lessen nog oecumenischer maken dan ze al zijn.

Nigel Lamb volgt ds. David Schiethart op, die tijdelijk de functie overnam toen vorig jaar vrij snel voorzitter Joke Breure overleed. Schiethart is interimpredikant in Voorburg en blijft aan de TVG verbonden als docent en studiebegeleider.

MARGOT C. BERENDS

INFO: TVGDENHAAG.NL

Wil Derkse over gnostiek en geloof

WAT IS DE OORSPRONG VAN HET kwaad? Relativeren gelovigen het kwaad te veel? Kan kennis van de gnostiek daarbij helpen? Deze vragen staan centraal op een avond met de Nijmeegse filosoof Wil Derkse.

'Gnostiek' komt van het Griekse 'gnosis', kennis, en verwijst naar mystieke kennis over de verborgen aard van de werkelijkheid en van de mens. Christelijke gnostici geloven in een 'goddelijke kern' in mensen, het christusbewustzijn. Zij laten zich daarbij inspireren door diverse bijbelcitataten. Paulus schrijft bijvoorbeeld aan de Kolossenzen: 'Het geheim is dit: Christus woont in u.' Gnostici zien tegenspoed als een persoonlijke afdwaling van de gnosis: het innerlijke geweten of de goddelijke kern. Vanaf het vroege christendom vormden gnosis en geloof twee religieuze tegenpolen. Sluiten gnosis en geloof elkaar uit, of zijn zij te verzoenen?

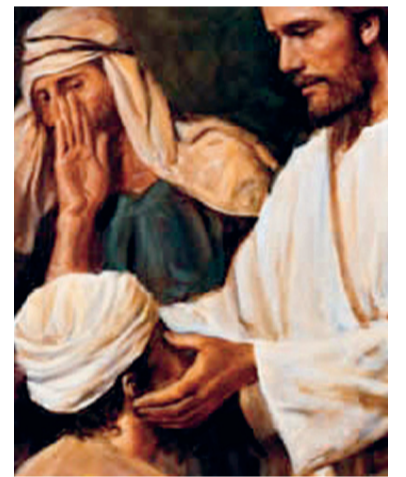
DONDERDAG 24 JANUARI, 20.

REMONSTRANTSE KERK. TOEGANG € 5.

Healing

Vervolg van pagina 1

energie doorgeven zodat er heling uit voortkomt. Maar Jezus gaf het niet door: hij wás het. Hij hoefde je maar aan te kijken om je te genezen, omdat je je als mens in zijn aanwezigheid herinnert wie en wat je werkelijk bent: pure liefde.

Jezus geneest een blinde.

Ik wil er ook naartoe groeien om op elk moment van de dag liefde te zijn, uit liefde te handelen. Die potentie zit in elk mens. De omstandigheden waarin wij nu leven, geven ons meer uitdagingen. Het is kennelijk de wrijving die we nodig hebben om de diamant tot

'Wat vast zit lost op en spoelt weg'

zijn volle potentieel te slijpen.' Over reading zou Bianca een boek kunnen schrijven. Maar als ieder mens bij machte is om wonden te genezen, wat is daar dan het geheime recept voor? 'Een emotionele of fysieke wond geneest doordat hij met liefde wordt aangeraakt. Oordeelvrije, pure liefde vanuit God, het universum. Denk aan een kind dat een kusje krijgt op de plek waar het is gevallen zodat de pijn vermindert.'

Technisch gezegd: Bianca stuurt een hoge trilling van liefde naar een defecte plek met een lagere trilling - in het lichaam of het aura van de persoon - zodat die plek resoneert met de hoge trilling en weer kan herstellen. 'Mijn hart maakt verbinding met het hart van de ander, zonder de hinder van het ego en beschermingsmechanismen.' Ieder mens kan zichzelf volgens Bianca *healen*, maar professionele heling vergt aanleg, studie en oefening.

TANYA VAN DER SPEK

INFO: BIANCAWILLEMSE.NL EN DERUIMTEDENHAAG.NL

Protest tegen armoede

Vervolg van pagina 1

Is Nederland wel arm? Ons land heeft van alle landen van de Europese Unie het grootste overschot op de betalingsbalans, wat betekent dat het met de economie helemaal niet zo slecht gaat. Nederland kent nog steeds een uitge-

tie. Ook is er een verklaring met oorzaken en gevolgen naar wethouder Kool gestuurd.

De oorzaken van de stedelijke armoede zijn volgens de groep talrijk. Henk Baars, een van de initiatiefnemers van Delen achter de Duinen: 'Armoede gaat ook over het niet kunnen meedoen door kinderen aan sport en onderwijs. Met participeren leer je dingen. Als je niet leert, sta je stil. Domheid is armoede.'

Kansarme Hagenaars

Arm betekent vaak kansarm. Van de 104.102 kinderen die Den Haag in 2011 telde, groeien er 22.296 op in een huishouden met een minimuminkomen. Dit is dus ruim een vijfde van alle kinderen. Ouders in 55.046 Haagse huishoudens (ook ruim een vijfde) hadden dat jaar te weinig geld voor sport en spel, schoolreisjes en culturele vorming als muzieklessen voor hun kinderen. Dat staat in de Armoedemonitor 2012. Er staat ook in dat veel jongeren slecht gekleed en gevoed worden. Volgens Delen achter de Duinen schiet daarnaast de opvang van daklozen te kort en laten aanvragen voor een uitkering lang op zich wachten. Intussen stapelen de schulden zich op, vaak

door kleine akkefietjes als zwartrijden in de tram. Dure zorgverzekeringen, het verdwijnen van gesubsidieerde banen en een gebrek aan betaalbare

'Weet je hoe duur mijn ziektekostenverzekering is?'

woonruimte verergeren het probleem. Bovendien bemoeilijken regeltjes de overstap naar een beter, betaalbaar leven. Nederland mag in vergelijking met het buitenland dan welvarend zijn, 'voor een rijk land is dit armoede', vat Henk Baars samen.

Tel uit je winst

Ouderen boven de 65 hebben de laagste inkomens, beschrijft de Armoedemonitor. Madeline Andringa, zelf gepensioneerd, kan erover meepraten. Ze verloor haar baan toen ze trouwde. Dat gebeurde vroeger vaker. Daardoor heeft ze nu weinig te besteden. Gevolg: ze voelt zich geïsoleerd en buitengesloten. 'Ik zou zo graag eens gaan barbecuen, bij iemand met een bos bloemen of een fles wijn komen aanzetten, of mijn kleinkinderen fatsoenlijk willen ontvangen.' Haar aow en aanvullend pensioen bedragen samen zo'n duizend euro per maand. 'Niet zo slecht'

Met bliksemende ogen: 'Weet je hoeveel huur ik betaal? Weet je hoe duur mijn ziektekostenverzekering is? Tel uit je winst.'

Norga Simons (71) uit Den Haag, ook aanwezig bij de stilteactie, sluit zich hierbij aan. 'Ik heb geen pensioen opgebouwd want ik had een eigen winkel. Nu ontvang ik aow. Vul zelf maar in hoeveel. Armoede is niet kunnen kopen wat je nodig hebt. En een gebrek aan warmte en gezond eten.'

Madeline Andringa, met bittere spot: 'Ik zal het nog wel redden. Ik ga in bed liggen met een muts op. Lekker warm.'

MATTHIJS TERMEER

DE DEMONSTRATIE VINDT PLAATS IEDERE DERDE DINSDAG VAN DE MAAND, OM 13.00 UUR. INFO: STEKDENHAAG.NL/ARMOEDE EN ARMEKANT-EVA.NL/PROJECTEN/STILTEACTIE.HTML.

advertentie

JOHAN WASSENAAR
VOETBEDDEN-OP-MAAT EN SCHOENEN

Prins Hendrikstraat 132 2516 HX Den Haag 070 363 75 19
info@johanwassenaar.nl www.johanwassenaar.nl

Vernieuwingen in de Kloosterkerk

'Spiritualiteit is lijm die alles bijeen houdt'

INTERVIEW Overall klinkt de roep om vernieuwing. Hoe doen ze het in de Kloosterkerk in het centrum van Den Haag? De predikanten Margreet Klokke en Rienk Lanooy over successen en mislukkingen. En over hun voornemens. 'Wie hier komt, moet niet het gevoel krijgen in een mal te worden geperst.'

Margreet Klokke en Rienk Lanooy, predikanten van de Kloosterkerk aan het lange Voorhout: 'We hopen een nieuwe manier van denken, geloven en vertrouwen te ontwikkelen.'

VERNIEUWING IN DE KLOOSTERKERK? Margreet Klokke en Rienk Lanooy moeten even nadenken. Lanooy: 'Als je zou zeggen: kom, we gaan eens vernieuwen, werkt het niet. Je moet de urgentie voelen.' Klokke: 'Karen Armstrong vergelijkt de kerk met de strengen van een touw: het verhaal, de ethiek en het instituut. Je hebt ze alle drie nodig. Spiritualiteit – de geloofservaring, de traditie, de band met de Eeuwige – is de lijm die alles bijeen houdt. Het is belangrijk om goed voor die spiritualiteit te zorgen. Dan komt de vernieuwing vanzelf.'

De eredienst – de meest zichtbare manifestatie van een kerk – blijkt zich het minst voor vernieuwing te lenen. Toen de dichteres Marjoleine de Vos een nieuwe orde van dienst schreef waarin God met 'jij' werd aangesproken, was dat een stap te ver. Klokke: 'Onze bezoekers komen overall vandaan. Ze zien elkaar niet bij de supermarkt. De liturgie blijkt de achilleshiel. Daar moet je niet teveel aan sleutelen.' Lanooy: 'Hier komt een heterogene groep. Op zondag willen ze elkaar in de liturgie herkennen. Dat moet een grote paraplu blijven.'

Engelse lofliederen

Klokke: 'We hebben wel andere liederen nodig. De gangbare zitten vol oude theologie. Veel lam Gods, Jezus die welkom is in je hart. Dat vraagt voortdurend vertaling. Er is een groot verschil tussen wat hier gezegd wordt en gezongen. Onze oud-predikant Carel ter Linden is bezig Engelse lofliederen te vertalen. Daar is behoefte aan.'

'Je weet niet half hoe gesloten de kerk is'

Lanooy: 'Steeds meer kerkgangers houden nu onder het zingen hun mond. Met rouw- en trouwdiensten, als er veel bezoekers zijn die het kerkelijk jargon niet kennen, vragen we het: wat wilt u zingen? Zullen we eigenlijk nog wel zingen?'

Buiten de zondagse eredienst is er meer ruimte voor vernieuwing. Groepswork, avondgebeden, meditatiegroepen. Je hoeft op zulke momenten minder spitsroeden te lopen, zeggen de predikanten.

Klokke: 'In onze ABC-cursus, waar ruimte is om de bijbel niet-historisch te lezen, ontdekken bezoekers soms iets nieuws hoewel ze al twintig jaar in de kerk komen.'

Lanooy: 'We hebben vespers georganiseerd, met moderne kunst, muziek, beeld, teksten. Nieuwe vormen verzinnen blijkt moeilijk. Je begint tel-

kens weer met een leeg blaadje en tast de mogelijkheden af. In maart, met de boekenweek, is er een nieuwe vesper.' Klokke: 'We hebben kloosteravonden georganiseerd: eten, bidden, bezinnen. Noem het christelijke mindfulness. Het zijn mooie avonden, maar echt open lijken ze niet. Er komen voornamelijk mensen die hier toch al vertrouwde gasten zijn.'

Klokke: 'We twitteren en we chatten. Samen hebben we één account. Ik wil daar meer diepgang in leggen, gedachten in delen, doorgeven wat ik gelezen heb.' Lanooy: 'Ik ga niet twitteren dat ik nu taart eet.'

Poreuze kerk

De vernieuwing die de Kloosterkerk zich tot doel stelt, is een permanent zoeken naar nieuwe vormen en inhoud. De gemeente wil een 'poreuze kerk' zijn, waar bezoekers in- en uitvliegen. Ook wordt gezocht – net zoals grote bedrijven doen – naar het 'waarom' van activiteiten. Lanooy: 'Dat eist nadenken. Waarom doen we iets?'

De Kloosterkerk probeert als een buitenstaander naar zichzelf te kijken. 'Je weet niet half hoe gesloten de kerk is', zegt Klokke. 'We hadden scholieren op bezoek. "Mag je hier zo maar binnenkomen?", vroegen ze.' Lanooy: 'Na de dienst van Allerzielen, waarvoor we nabestaanden uitnodigen, vroeg iemand: "Is het mogelijk ook eens een gewone dienst te bezoeken?"'

Om het 'ons-denken' tegen te gaan, wordt inclusieve taal gebruikt. De uitdrukking 'ons gemeentelid' is taboe verklaard. Folders over het programma-aanbod mogen niet teveel kerktal bevatten. Klokke: 'We spreken niet meer over mensen binnen en buiten de kerk. Ik ben daar allergisch voor.' Lanooy: 'Wie hier komt, moet

De Kloosterkerk

niet het gevoel krijgen in een mal te worden geperst.'

Sfeer van het gebouw

Doel blijft voorwaarden te scheppen voor een 'gemeenschap-light'. De wens anoniem te blijven, wordt gerespecteerd. Lanooy: 'We vertellen een verhaal en iedereen kan daar op inhaken. We hopen een nieuwe manier van

'We zijn in gesprek met de cultuur en kiezen daarin positie'

denken, geloven en vertrouwen te ontwikkelen.' Klokke: 'Er is geen eenduidig geloof meer, maar dat geeft niet. Individualisme heeft z'n voors en tegens. Ook in de stilte van een persoonlijk gebed kun je één met elkaar voelen.' Lanooy: 'Onze bezoekers vinden hier meer dan zichzelf. De sfeer van het gebouw helpt daarbij.'

Lanooy en Klokke kunnen zich nog steeds goed vinden in de woorden van hun verre voorganger Jalink, stichter van de Kloosterkerk, die in de jaren twintig een gemeente voor ogen had 'waar in de taal en de geest van de tijd' het geloof wordt beleefd. Lanooy: 'Dat betekent niet dat we met alle winden meewaaien. We zijn in gesprek met de cultuur en kiezen daarin ook positie.'

JAN GOOSSENSSEN

Nieuwe activiteit Haags klooster Biertje bij de broeders

INTERVIEW Een kloostergemeenschap in het centrum van Den Haag is sinds kort de trotse producent van een volledig zelfgebrouwen bier.

Het klooster van de broeders van Sint Jan in de Oude Molstraat is een goed bewaard Haags geheim. Nog een geheim: de bierbrouwerij. Hagenaar Kees Verbogt nam het voortouw. 'Vanaf het eerste moment dat ik een biertje mocht drinken ben ik een groot liefhebber geworden', biecht Kees in alle eerlijkheid op. 'Mij leek niets mooier dan het drinken van zelf gebrouwen gerstenat, helemaal naar mijn eigen smaak en voorkeuren.' Het duurde niet lang totdat Kees zich

de kunst van het bierbrouwen meester maakte en hij zich zijn biertjes wel liet gesmaken. Twee jaar geleden deelde hij zijn enthousiasme over (klooster) bier met een van de zes broeders. Dat

'We willen de drempel verlagen'

smaakte naar meer, dachten de religieuzen, en zo ontstond al snel het idee om een kloosterbier te ontwikkelen.

Stevig en donker

De broeders zien in de brouwerij meer dan een leuke hobby of het aanhaken op een eeuwenoude kloostertraditie. 'Als gemeenschap in het hart van de

Kees Verbogt en pater Clemens Maria bottelen de biertjes

stad zijn wij sterk gericht op ontmoeting', zegt broeder Clemens Maria.

'We willen meer onbekenden ontmoeten en met hen in gesprek raken, over

geloofszaken en over het alledaagse. Met ons unieke kloosterbier bieden wij iets leuks en hopen wij voor nieuwe bezoekers de drempel te verlagen om eens langs te komen.'

Afgelopen maanden hebben de broeders Kees' brouwkunsten afgekeken en samen geëxperimenteerd met verschillende smaakvarianten. Het heeft een stevig, donker kloosterbier opgeleverd, met een mooie schuimlaag en zo'n zeven tot acht procent alcohol. Voorlopig heet het alcoholdrankje Willibrordusbier - naar het naburige Willibrordushuis - en wordt het gebrouwen voor de eigen gemeenschap. Binnenkort zal iedereen het bier in de kloosterwinkel aan de Oude Molstraat 35 kunnen kopen. Ook cafeetjes in de straat zijn al geïnteresseerd in het schenken van dit drankje. Wie proost met ze mee, op een met groot geluk en gezond succes gezegend 2013?

AAD HOOGDUIJN

IN - D R U K

ONDERDAK GEVEN AAN PIJN EN HOOP

WIE VRIENDEN HEEFT DIE IN EEN KOOR zingen of een instrument bespelen, kon de afgelopen maand rekenen op menige uitnodiging. Er sluiten de komende jaren twee kerken per week in ons land, maar desondanks wordt de lof des Heren op talloze podia gezongen rond de Kerst.

Een violiste uit onze kennissenkring speelde, door heel het land, in wel zestien verschillende kerken en zalen. Zo ontvingen wij een uitnodiging om begin december in de Pieterskerk in Utrecht een concert bij te wonen van Quintessens onder leiding van Hans Noyens. Bijna duizend jaar wordt in deze prachtige kerk de lofzang gaande gehouden. En bijna vier eeuwen biedt zij onderdak aan de Waalse gemeente, die daar onderdak vond toen de hugenoten uit Frankrijk verdreven werden. Ik werd daar bij bepaald tijdens het

concert, waarin werken van Heinrich Schütz werden uitgevoerd, die in diezelfde eeuw gecomponeerd werden.

Het programma volgde de lijn van Advent, via Kerst tot de vlucht naar Egypte. We hoorden een deel uit de 'Symphoniae Sacrae III (1650), waarin de engel Jozef waarschuwt, omdat Herodes alle pasgeboren jongetjes wil vermoorden. Talloos zijn de verhalen van mensen die, door dood en honger bedreigd, alle zekerheden verliezen. Daar weet Israël van, de hugenoten, de Armeniërs, de Vietnamezen, Palestijnen, Koreanen, Afghanen, tot de mensen op de Haagse Koekamp aan toe.

In mijn Utrechtse gemeente had ik een diaken die zich het lot van de asielzoekers zo aantrok, dat ze er letterlijk niet van sliep. Vluchtelingen waren voor haar geen getallen uit een statistiek of onderwerp van politieke discussie, maar vlees en

bloed geworden verhalen van wanhoop en angst. Kerken en kerkgebouwen ontlenuen hun bestaansrecht daaraan, dat die verhalen onderdak krijgen en serieus genomen worden. In liturgie en (wereld)diaconaat geeft de christelijke gemeente stem en bijstand aan deze roependen in de woestijn.

Op de grens van het nieuwe jaar mogen we ook bedenken dat de verhalen van vluchtelingen ook kiemen van hoop in zich dragen. Vluchtelingen ontvluchten niet alleen de rampspoed, ze geloven diep in hun hart op een betere toekomst voor hun kinderen, voor henzelf. Zeker, we lezen verdriet in hun ogen, maar ook verwachting. 'Wie weet krijg ik dit jaar mijn verblijfsvergunning of word ik met mijn echtgenoot herenigd.'

Schütz zette de woorden van de engel (Matt. 2:13-15) tot Jozef op muziek en laat de engel tot drie-

maal toe zingen: 'Steh auf'. Een paasboodschap in een vluchtelingenverhaal. 'De Schriften ademen opstanding', zei iemand eens. Wat heeft de componist Schütz de evangelist Matteüs goed begrepen: we moesten het wel horen daar in de Pieterskerk. Herodes heeft niet het laatste woord, want tot driemaal toe breekt het licht van Pasen door het doodsgevaar heen. Zoals de jonge Samuel, toen alles verloren leek, driemaal zijn naam hoorde en zei: 'Hier ben ik'.

En het koor in de Pieterskerk zong: 'Und er stund auf'. Hier geen tenor als evangelist die het verhaal vertelt, maar het koor. Want het verhaal van hoop moet door de gemeenschap doorverteld worden; binnen en buiten de kerk. Een jaar van opstaan toegewent.

ROB VAN ESSEN

Kerkrentmeester Jan Voskamp neemt afscheid Kerken zijn dicht, de geitjes wachten

INTERVIEW Terwijl de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage acht kerken moet sluiten, neemt Jan Voskamp na drie ambtstermijnen afscheid als voorzitter van het College van Kerkrentmeesters.

Kerkrentmeesters, en zeker de voorzitter, hebben veel verantwoordelijkheden. Ze stellen de begroting op, zorgen voor de geldwerving, voeren het personeelsbeleid uit en beheren de kerkelijke gebouwen. Besturen in deze kerkelijke context zit Jan Voskamp in het bloed. Opgegroei in Rijswijk in een gezin met drie broers en één zus, somt de voormalige voorzitter moeiteloos de bestuursfuncties op die zijn gezinsleden in de

'De middagdienst doen we via internet, vanuit de luie stoel'

kerk hebben bekleed of bekleden. Met een vader die naast ondernemer ook leider van een grote zondagschool was, is zulke betrokkenheid ook niet verwonderlijk. 'Mijn vader leefde en werkte vanuit een bijbelse

achtergrond. Dat straalde door in alles.'

Internet

Als kind volgde Voskamp zijn ouders naar dominee Talsma en liep hij catechisatie in de Hervormde Gemeente 'Uw Koninkrijk Kome' aan de Chasséstraat. Op zijn vijftienvingste leerde hij daar zijn vrouw kennen met wie hij al jarenlang, iedere zondagochtend, de Bethlehemkerk bezoekt. 'De middagdienst doen we via internet. Heerlijk vanuit je stoel!' Voskamp treurt niet over het veranderende kerkelijk landschap. Veranderingen beziet hij nuchter. 'Den Haag had 800.000 inwoners en nu zijn dat er 500.000', rekent de ex-kerkrentmeester. 'Daarnaast is de samenstelling van de bevolking totaal veranderd en deed de secularisatie haar werk. Het is dus niet wonderlijk dat een aantal kerken sluit. Maar ik vind wel dat kerken nodig zijn om te laten

zien dat je in de stad als christenen aanwezig bent.' Zijn geloof is naar eigen zeggen, ondanks veranderingen op geloofsgebied, in de kern hetzelfde gebleven.

Konijnen

Een volgend afscheid dient zich voor Jan Voskamp over drie jaar aan. Zijn baan bij de Rijksoverheid als projectmanager stopt niet op zijn vijftien-

tigste maar pas in 2015, na het afronden van een grote klus. 'Sympathiek van het kabinet dat ze de aow-leeftijd speciaal voor mij hebben verschoven.'

Gelukkig is er niet alleen afscheid in zijn leven. Een zeer oude liefhebberij zet hij gewoon voort. De boerderij in Hazerswoude-Dorp, waar zijn vader koeien, schapen, geiten en kippen hield, is zijn eigen woonhuis geworden.

De belangstelling voor dieren die Voskamp met zijn vader deelde is altijd gebleven. 'Als zestienjarige jongen fietste ik met veilingkisten zelf gefokte konijnen naar Leiden. Die verkocht ik daar op de markt.'

Medicijnen

Vol enthousiasme vertelt Voskamp over zijn plan om dwerggeiten te fokken. 'In Duitsland worden dwerggeitjes veel gevraagd.' Dierenkennis heeft Voskamp genoeg: hij weet hoe je bij zieke dieren diagnoses moet stellen en welke medicijnen ze moeten krijgen. 'Medicijnen toedienen deed ik al voor mijn vader. Vroeger kon je die ook zelf kopen.' Waarop hij gaat fokken weet hij nog niet. Het kan de kleur van de geitjes zijn of iets anders waar op dat moment vraag

Jan Voskamp fokt ook dwerggeiten

naar is. Belangrijk is in ieder geval 'dat je een eigen lijn opbouwt'. Na tientallen jaren in Rijswijk en later aan de

'De samenstelling van de bevolking is totaal veranderd'

Laan van Meerdervoort in Den Haag, zet Jan Voskamp op zijn boerderij van tweehonderd jaar oud evengoed zijn eigen lijn voort.

GILLES BOEUF

advertentie

www.abcdoejemee.nl

Remedial teaching en bijles
Gr. 3 t/m 8 taal en rekenen
T: 06 22 35 79 75

HET VERDRIET TIJDENS DE dienst is niet vanwege het definitieve besluit van de algemene kerkenraad van de Protestantse Gemeente om de Thomaskerk 'aan de eredienst te onttrekken', zoals dat officieel heet. De voorganger en ouderling spreken er geen woord over. Niet in de gebeden, preek of bij de mededelingen. Dat zou deze zondag ook niet gepast zijn geweest. De zaal zit vol familieleden en vrienden van mensen die het afgelopen jaar overleden zijn. Omdat ik nieuw ben in deze kerk, vraagt een gastvrouw mij vriendelijk of ik ook voor de gedachtenisdienst kom.

Ik had 't niet willen missen. Wat een mooie preek van dominee Tielkemeijer over de werken die na je leven nog lang naklinken. Hoe wil jij herinnerd worden? Dat is stof tot nadenken. En dan de prachtige muziek van saxofonist Roeland Kapaan! Voor elke nabestaande die naar voren loopt om een kaars aan te steken is er een eigen thema. Het was zeer aangrijpend.

Zachte heelmeesters

Iedereen is ervan doordrongen dat het een afscheid is van veel rijke levens, maar ook van een warme kerk. Het is het eerste dat je hoort bij de koffie: heel erg dat het de laatste gedachtenisdienst was. Een vrouw zegt: 'Dit is zo'n hechte gemeenschap, zij valt straks uit elkaar'. Velen beseffen ook

'Onze hechte gemeenschap valt straks uit elkaar'

wel dat zo'n gebouw niet meer te betalen is. Er komt te weinig geld binnen. 'Zachte heelmeesters maken stinkende wonden, maar dit snijdt wel erg diep', hoor ik iemand zeggen. De kerk-gangers begrijpen niet waarom juist hun Thomaskerk moet sluiten. De akoestiek en de orgelklanken zijn echt bijzonder. Dat vind je toch niet in de Bosbeskapel of een andere kerk?

Het doet hen meer pijn dan vijftien jaar geleden, toen drie kerken in de buurt werden samengevoegd en de

Laatste gedachtenisdienst in de Thomaskerk

REPORTAGE De storm die buiten woedt, is maar een briesje vergeleken met de orkaan die door kerkelijk Den Haag raast. Ik zie de bomen en een vlaggenmast vervaarlijk heen en weer schudden, maar voel me veilig in de Thomaskerk. Ik hoor veel gesnotter om me heen, een buurvrouw zet haar bril af om haar tranen te drogen. Het is een trieste zondag.

Paaskerk werd herdoopt als Thomaskerk. De ouderen, die die sluitingen hebben meegemaakt, hoopten nu eindelijk wat rust te vinden. Een vrouw weet nog goed hoe de Paaskerk eruit zag, met vaste banken en veel obstakels. Ze maakten er een toegankelijke ruimte van, die ook te gebruiken is

voor feesten en concerten. Ook vandaag wordt de kerkzaal druk gebruikt. Leden van de Indonesische kerk die de Thomaskerk 's middags gebruiken, plaatsen een scherm en een beamer voor een tweede gedachtenisdienst. Het is een komen en gaan van gasten. De Indonesische kerk heeft voor vol-

gend jaar al een ander onderdak gevonden: de Marcuskerk. Maar de vaste bezoekers van de Thomaskerk twijfelen nog, alles is second best. Ik proef ook berusting. Ze hebben al veel geprotesteerd, maar 'het bestuur' beslist anders. Hoe gaat het straks met de veelgeprezen cantorij? 'Dat wordt

straks kwartetten tussen vier kerken. Die voor jou en die voor mij. Tiet-wiet-waai-is-eerlijk-weg.'

Bij de dominee en de ouderling is de sluiting altijd in gedachten. De laatste keer advent, kerstvieringen, Pasen. Dominee Tielkemeijer kreeg laatst nog een tip van een bekende. 'Waarom

Hoe wil jij herinnerd worden?

word je geen zpp'er (kleine zelfstandige, red.) en neem je de kerk over?' Hij moest er nogal om lachen. 'Zie je het voor je: Dolf & God BV?'

Aan een tafeltje in de hal zit een man nog na te genieten van de dienst. 'Jammer, dat het moet verdwijnen', houd ik hem voor. 'Ja, 16 juni houden we hier de laatste dienst', is zijn antwoord. Het slotkoord is in zijn geheugen gegrift.

HANS HEMMES

DEZE KERKDIENT IS GEHOUDEN OP 25 NOVEMBER 2012. ENKELE KERKGE-MEENSCHAPPEN KREGEN OP DIE DATUM HET DEFINITIEVE BERICHT OVER DE SLUITING VAN HUN KERK TE HOREN. REPORTAGES VANUIT DE LAAKKAPEL, BETHELKERK EN VALKENBOSKERK: ZIE KERKINDENHAAG.NL.

advertentie

Monuta

ik weet hoe ze begraven wil worden
maar hoe regel ik dat?

Met één telefoontje nemen we al uw zorgen uit handen. Bij ons staan uw persoonlijke wensen centraal.

Bij Monuta in Den Haag denken we graag met u mee.
bel 070 - 306 54 54
Monuta 't Statenhuys
Statenlaan 78, Den Haag
bel 070 - 360 39 05
Monuta Inneme
Laan van Eik en Duinen 38, Den Haag
www.monuta.nl

De Thomaskerk aan de Harmelenstraat.

Boven de deur van de achtergevel staat deze tekst uit 1 Petrus 2:5. 'Laat u ook zelf als levende stenen gebruiken voor de bouw van een geestelijk huis.'

Jongeren in gesprek met dominee Vogelaar

Na de soep komt de Paulusbrief op tafel

REPORTAGE Jongeren van de Bethlehemkerk ontmoeten elkaar regelmatig, ook buiten de kerk. Vanavond voeren ze een pittig tafelgesprek in het huis van hun dominee, Laurens Jan Vogelaar. 'Zijn je vijanden mensen die van de kerk zijn afgedwaald?'

De hervormde Bethlehemkerk is een 'wijkgemeente van buitengewone aard'. Buitengewoon, omdat de kerk geen verantwoordelijkheid draagt voor een bepaalde stadswijk van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage (PGG). De gemeente, die in de reformatische traditie staat, richt zich op de hele stad.

In het ledenbestand van de Bethlehemkerk zitten veel jonge gezinnen.

'Ben je tegen als je niet voor bent?'

Onlangs zijn er zelfs elf baby's gedoopt: een aantal dat andere kerken waarschijnlijk het water in de mond doet lopen. Er is veel nieuwe aanwas van mensen buiten Den Haag, die hier komen werken en wonen. Op zoek naar een kerk met een orthodoxe inslag komen velen bij de Bethlehemkerk terecht.

De gemeente kent een ondernemende groep van twintigers en dertigers. Ze komen samen voor verschillende activiteiten: borrels, koffie na de kerkdienst bij iemand thuis, een weekendje weg, een bijbelkring en voetbalpartijtjes. Of voor, zoals vanavond, een etentje bij dominee Laurens Jan Vogelaar.

Open en gastvrij

Met z'n achten zitten we aan tafel. De dominee, zijn vrouw Lourina, hun

de werkelijkheid. Na de catechisatie is er in principe weinig contact met jongvolwassenen,' zegt hij. De kippensoep, van zijn eigen maak, valt goed in de smaak. Iemand vraagt of hij iedere week de preek uit zijn hoofd kent. 'Ik lees hem op zondagochtend nog

'Ik vraag me altijd af,' zegt Laurens Jan ter inleiding, 'wat een tekst voor mijzelf betekent. Want hoe kan ik een betekenisvolle boodschap aan jullie brengen, als die niet eerst door mijn eigen ziel is gegaan? Ik heb het altijd nodig om even stil te zitten, om de

Laurens Jan Vogelaar: 'Hoe dan de tekst een woord worden voor jullie, jullie raken?'

zoontje Jeftha en de jongeren uit de activiteitengroep: Wilma, Christian, Johan-Martijn, Daniël en ik. Jeftha krijgt zijn eten in de kinderstoel en vindt alle belangstelling best leuk.

De sfeer is open, ongedwongen en gastvrij. Gezellig met elkaar eten en daarna samen een preek voorbereiden staan op het avondprogramma. Vogelaar heeft hiervoor gekozen omdat hij met deze leeftijdsgroep meer contact wil hebben. 'Je moet als dominee oppassen dat je niet af komt te staan van

twee keer door, zodat ik alleen maar naar de hoofdpunten op papier hoeft te kijken. Ik ben nog niet zo ver dat ik een preek niet uitschrijf. Het gevaar is dan vooral dat je oeverloos gaat uitweiden.'

Weerbarstig mooi

Na het eten is het tijd voor het 'echte' werk: het voorbereiden van de preek. 'Heeft iedereen een bijbel bij zich?' Daar is aan gedacht. Er is zelfs iemand die hem in zijn telefoon heeft staan.

woorden te laten beklijven. Ondanks de hectiek van elke dag is dat geen verloren tijd. Voor vanavond ben ik het meest benieuwd naar hoe de tekst een woord kan worden voor jullie. Waar raakt het jullie?'

De dominee heeft gekozen voor de brief van Paulus aan de Filippenzen 3: 17-21. Best een pittige tekst, die hier en daar niet zo toegankelijk is en aan het denken zet; daar is ieder het al gauw over eens. Iedereen leest een vers voor, stelt vragen, geeft meningen en uit

soms ook twijfels. Bijvoorbeeld over de volgende citaten: 'Velen leven als vijand van het kruis van Christus en gaan hun ondergang tegemoet. Hun god is hun buik, hun eer is schaamteloosheid en hun aandacht is alleen gericht op aardse zaken...'

'Wie zijn die vijanden eigenlijk? Zijn dat mensen die van de kerk zijn afgedwaald? Wat erg als dat mensen zijn van wie je houdt.'

'Is dat erg voor de mensen die niet geloven, of voor Jezus?'

'En ben je tegen, als je niet voor bent? De een vindt de tekst erg zwart-wit, en ander vindt het juist mooi dat de Bijbel zo duidelijk is.

De vijanden zijn gericht op aardse zaken, staat er.

'Ja, maar wij moeten toch ons geld verdienen?'

'Zijn wij daar niet allemaal mee bezig?'

'Maak ik mijn carrière niet belangrijker dan hemelse zaken?'

'Maak ik mijn carrière niet belangrijker dan hemelse zaken?'

Dat zijn vragen waarop niet direct een antwoord is.

'Er zitten weerbarstige dingen in de tekst. Dat vind ik ook het mooie van het woord van God,' rondt dominee Vogelaar af.

Met een lied wordt de avond afgesloten. Heldere, geroutineerde stemmen vullen de kamer. De verbondenheid is voelbaar.

JOLLY VAN DER VELDEN

KENNISMAKEN MET DE JONGEREN? MAIL 20EN30ERS@GMAIL.COM VOOR VRAGEN OVER ACTIVITEITEN.

Mansukh Patel in de Houtrustkerk

Hindoestaanse christen ziet Jezus als avatar

REPORTAGE De Brits-Indiase filosoof en schrijver Mansukh Patel ziet Jezus als een incarnatie van het heilige, een 'avatar'. Wat vinden bezoekers van de Houtrustkerk van hem?

Patels uitspraken worden uitgedeeled. Vanavond buigen de bezoekers in de Houtrustkerk zich over de documentairereeks 'Jezus, een nabije vreemdeling' van de filosoof en schrijver Mansukh Patel. Deze aflevering heet 'Brenger van het zwaard'. Genoeg stof voor discussie, zo blijkt.

'We hebben onze kracht nooit volledig kunnen uiten'

'Zet maar een uitroepteken of vraagteken bij wat jullie opviel', oppert dominee Karl van Klaveren, die de avondkringen in de Houtrustkerk afwisselend met zijn collega Marie-Anne Sijbrandij leidt. Vorig seizoen werden de eerste zes afleveringen behandeld, nu de laatste zes. Patels uitleg van Jezus' uitspraak in Matteüs 10:34 wekt nieuwsgierigheid: 'Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard.' Van Klaveren: 'Paradoxaal genoeg roept het verkondigen van vrede juist verzet en geweld op. Denk maar aan Martin Luther King of Gandhi. Jezus zelf is gekruisigd.' Mansukh Patel (1955) is geboren in Afrika. Zijn ouders zijn van Indiase afkomst en waren betrokken bij de vredesbeweging van Mahatma Gandhi. Van jongs af aan inspireerde Patels vader hem om Ghandi's advies op te volgen: 'Wees zelf de verandering die je in

de wereld wilt zien'. Geïnspireerd door zijn studie kanker en toxicologie in Engeland, het Indiase hindoeïsme en westerse christendom, heeft hij verscheidene boeken geschreven over levensgeluk en gezondheid. Ook verrees op Patels initiatief bij het Vredespaleis in 2002 de eerste Wereldvredesvlam. De filosoof ziet de vlam als een 'uitnodiging om terug te keren naar de in-

Mansukh Patel: met de ogen van een hindoeïst naar Jezus kijken.

nerlijke, eeuwige en heilige vlam in onszelf.' Hij ziet Jezus als de perfecte vereenzelviging met dat heilige, een incarnatie daarvan, wat in de hindoeïstie een 'avatar' heet. In de documentairereeks laat Patel zien waarom Jezus, een 'vreemdeling' voor de hindoeïstie, deze traditie toch heel nabij is. Het hindoeïsme en christendom willen beide verlossing en innerlijke vrijheid brengen, vindt de filosoof.

'Er is moed voor nodig'

'Ik ben ontzettend onder de indruk van wat hij zei over kracht', zegt deelnemster Dick Huizenga. Ze leest Pa-

tels woorden voor: 'Jezus was iemand die je angst aanjoeg. Niet door zijn eigen kracht, maar omdat hij ons bewust maakte van de kracht in onszelf.' Huizenga: 'Wij hebben altijd een dogmatisch geloof gehad, en onze eigen kracht daardoor niet volledig kunnen uiten. Er is moed voor nodig. Ik durf het niet.'

'Waar ben je bang voor?', vraagt Karl.

Alles is beziel

Van Klaveren: 'We willen onze horizon verbreden, met nieuwe ogen naar Jezus kijken. In dit geval door de ogen van een hindoeïst. Hij laat het hindoeïsme echt met het christendom versmelten. Patel is geen westerling en denkt dus niet in hokjes als wij. Ik vind het fascinerend hoe hij verbanden legt tussen geloofsideeën, en hoe veelzijdig zijn eigen geloof is. Soms komt hij vroom over, dan weer vrijzinnig. Hij beleeft alles als religie. Alles is beziel.'

'Wees zelf de verandering die je in de wereld wilt zien'

Christine: 'Vanuit mijn opvoeding ben ik wat huiverig voor syncretisme, maar dat is bij hem niet aan de hand, dat vind ik prettig.' Ze zou Patel ook wel eens praktisch bezig willen zien, bijvoorbeeld bij de Voedselbank.

Dick Huizenga noemt alles wat tijdens de avonden aan inspiratie op haar afkomt een openbaring. 'Deze cursus is een bevestiging van wat ik altijd al een beetje heb gevoeld maar waarvan ik mij niet zo bewust was.' Een ander vindt Patel 'net een priester' omdat hij spreekt 'met enorme bezieling. Wil je dat een boodschap overkomt, dan moet je de luisteraar raken. Dat doet hij.'

TANYA VAN DER SPEK

VIDEO MET NAGESPREK: 27 JANUARI EN 24 FEBRUARI, 20 UUR, HOUTRUSTKERK.

Gabriël van den Brink over hoge idealen

NEDERLANDERS WORDEN STEEDS platter en egoïstischer, zeggen sommigen. Dat zou komen door de verdergaande ontkenning van het grenzeloze materialisme. Hoogleraar en cultuursocioloog Gabriël van den Brink beschrijft in zijn boek *Eigentijds idealisme* het tegengestelde.

Volgens hem streven Nederlanders nog steeds hoge idealen na, al worden we wel steeds cynischer. Sterker: hij vindt dat wij vooroplopen in het vormgeven van ons 'geestelijk engagement'. Waarden als onbaatzuchtigheid, verbeeldingskracht en eerbied voor het sacrale worden nog steeds in eer gehouden. Van den Brink houdt een pleidooi tegen het cynisme en vertelt over zijn zoektocht naar idealisten.

DINSDAG 15 JANUARI, 20:00 UUR. KLOOSTERKERK.

Geloofsvernieuwing door social media

Waar twee of meer iPhones connecten is een god zelf bij hen

OPINIE Het geloof vernieuwt zich voornamelijk buiten de kerkmuren, dankzij de sociale media. Internetondernemer Eric van den Berg over een toekomst die allang begonnen is.

ONLINE KERK. INTERNETKERK. Kerk 2.0. Wat betekent het (nog) om kerk te zijn en om te geloven, in een tijd waarin technologie en media ons alledaagse leven steeds meer beïnvloeden?

In essentie verandert geloof niet door Facebook of YouTube. Maar in de verschijningsvormen, beleving en intensiteit is wel een sterke geloofsvernieuwing zichtbaar. Traditionele, institutionele religies moeten er op letten dat ze op de lange termijn niet worden leeggezogen door opkomende online religies. Bij deze digitale religies zijn de rituelen en religieuze gebruiken naar het web of naar social media verplaatst. Daar vinden mensen 'opnieuw' religie uit. Toekomstmuziek? Niets is minder waar.

Adam (links) en het vliegende spaghettimonster (rechts) zoeken contact met elkaar. Een parodie op Michelangelo Buonarroti's fresco in de Sixtijnse Kapel (Vaticaanstad), 'Schepping van Adam'.

Google-god

Bekende voorbeelden van online religies dragen exotische namen als *The Church of the Jedi*, *The Church of Google*, *The Church of The Flying Spaghetti Monster*

Is iPhone de heilige graal van alle gadgets?

en niet te vergeten de *Virtual Church of the Blind Chihuahua*.

De aanhangers van die kerken putten veelal uit aloude christelijke tradities, maar passen die aan hun eigen godbeelden aan. *The Church of Google* heeft bijvoorbeeld een eigen morele standaard gebaseerd op de tien geboden, die je kunt afdoen als een slechte parodie.

die. Toch zijn dergelijke kerken de eerste voorbeelden van wat nog kan komen.

Maria met iPhone

Hoogleraar communicatie en religie Heidi Campbell beschreef waarom computerbedrijf Apple als nieuwe religie kan gelden en niet als zomaar een merk dat ontiegelijk goed verkoopt. 'Een paar uur na de webcast van Steve Jobs noemden bloggers de iPhone de nieuwe *Jesus Phone*'.

Sommige bloggers noemden de iPhone 'de heilige graal van alle gadgets'. Anderen gaven een 'heilig' tintje aan het apparaat. Een Spaanse webschrijver gebruikte het traditionele orthodoxe ikoon van Maria met het kindje Jezus, maar verving Jezus door een iPhone die door Maria werd aanbeden. Een Aziatische blogger gebruikte het traditionele beeld van het 'Heilige Hart van Jezus' die een iPhone in zijn linkerhand hield naast zijn hart. Je kunt dit natuurlijk afdoen als een expressie van popcultuur. Maar daarachter verschijnt een geheel nieuwe relatie tussen technologie en geloof, met een eigen liturgie en spirituele betekenis.

Nieuwe pelgrims

Een nog realistischer voorbeeld zijn *The Pilgrims*. Ze noemen zichzelf een religieuze beweging gebaseerd op social media en specifiek op het programma voor fotodiensten, *Instagram*. Deze moderne pelgrims reizen de wereld rond, maken overal foto's van en houden ontmoetingen om over kiekjes te

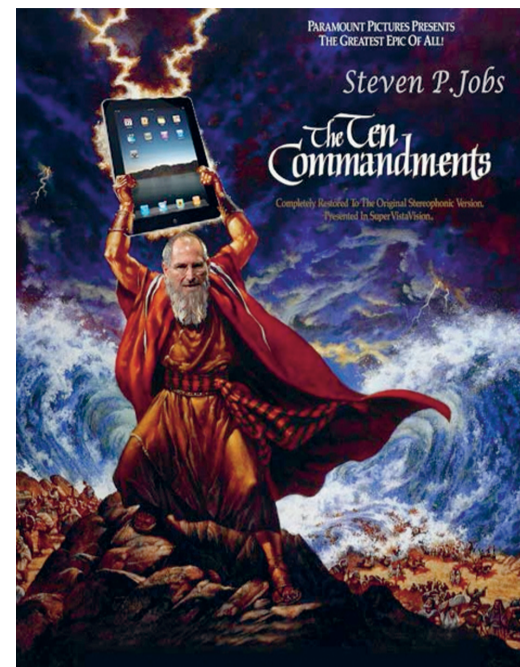
praten of om verliefd op elkaar te raken. Jody Johnston en Ryan Carl, studenten aan de Virginia Liberty Universiteit, waren de pioniers. Ze maakten een YouTube-filmpje met als tip om praatgroepjes over foto's te organiseren. Toen dachten ze: waarom reizen we niet rond en maken we wat videotjes? Bij toeval belandden ze op de plaats waar de *Pilgrim Fathers* (Engelse puriteinen uit de zeventiende eeuw die in Amerika volledige geloofsvrijheid zochten, red.) ooit verbleven. Ze kwamen steeds meer *Instagrammers* tegen en vormden een hechte gemeenschap, *The Pilgrims* geheten. De groep besloot bedevaarten te organiseren om elkaar te ontmoeten. Uiteraard zijn ze actief op YouTube, Facebook, Twitter,

Er verschijnt een nieuwe relatie tussen technologie en geloof

Instagram en sociaalnetwerksite Pinterest. Zo bouwen gemeenschappen tegenwoordig sociaal en religieus kapitaal op. In een nieuwe vorm die welis-

waar ver van christenen af staat, maar niet minder realistisch is. De traditionele kerk is een stem tussen de stemmen geworden.

Waarschuwen dat de Flying Spaghetti Monster, de Jesus Phone of de Pilgrims het christelijke geloof beledigen, helpt niet. De niet-kerkelijke generatie heeft daar letterlijk geen boodschap

Mozes ontvangt een iPhone met de Tien Geboden uit de hemel. Een parodie op de film 'The Ten Commandments' van regisseur Cail B. DeMille, wiens naam vervangen is door Steven P. Jobs. Jobs is medeoprichter en topman van Apple Inc., het bedrijf dat de iPhone heeft uitgevonden.

aan. Het geloof vernieuwt zich vooral buiten de kerkmuren en in deze voorbeelden zonder de kerk. De voorbeelden helpen om bij sterke technologische vernieuwingen na te denken over de dynamiek van geloof en technologie, en over de vraag welke bruggen er tussen verschillende belevingswerelden geslagen kunnen worden.

Eric van den Berg uit Den Haag is zelfstandig internetadviseur en beheerder van o.a. de website katholiek.nl. In december 2012 verscheen het 'Handboek Kerk en Social Media' van Eric van den Berg en media- en cultuurtheoloog Frank Bosman. Het boek biedt reflectie, strategie en handzame tips voor christelijke kerken die sociale media willen omarmen.

ERIC VAN DEN BERG

Beatrijs' zoektocht naar de Minne

Beatrijs van Nazareth was een mystica uit de dertiende eeuw, die haar spirituele ervaringen op poëtische wijze – in het Middelnederlands – op schrift heeft gesteld. Ze woonde in Brabant, in wat nu Vlaanderen heet. Ze schreef onder meer *Van seven manieren van heiliger minnen*.

HET BEGRIJP 'MINNE' VERWEES in die tijd naar verschillende dingen tegelijk: naar God, naar de liefde tussen God en mens, naar de Goddelijke liefde zelf en naar het deelhebben aan de goddelijke liefdesbeleving tussen God en Jezus. 'Minne' is een relatieterm en een ervaringsterm. De kunstenaar Marleen Berg werd door Beatrijs geïnspireerd en maakte geëmailleerde iconen die de zoektocht naar de minne weergeven. Ze zegt erover: 'Beatrijs verlangt naar Minne, wordt erdoor getrokken en bewogen, maar voelt zich in een landschap waar

de dimensies langs elkaar knarsen. Minne trekt, maar de wereld is om haar heen, en Minne kan wel bij haar komen maar zij niet volledig bij de Minne.'

De *seven manieren van heiliger minnen* die Beatrijs beschrijft zijn kortweg: het verlangen om te leven volgens Gods beeld en gelijkenis (1), het binnemen zonder maat en loon (2), maar het besef

Mateloos verlangen om definitief bij God te zijn

dat dat de menselijke capaciteiten te boven gaat (3), dan: de onverwachte mystieke ervaring (4), waardoor het onstilbare verlangen tot wederliefde is opgeroepen (5), daarna het totaal opgenomen zijn in Gods verlangen (6), ge-

volgd door een mateloos verlangen om definitief bij God te zijn (7).

Marleen Berg beeldde niet alleen Beatrijs af, maar ook Maria en de aartsengel Michael. Een andere icoon heet 'Zoeken naar de moederlaag - in den beginne...'. De aanvangstekst van het Johannesevangelie is erop te lezen, in het Grieks en in verschillende vertalingen: 'In het begin was het Woord'. Daarnaast staat de bron uit Genesis, het Hebreeuwse Beresjiet: 'In het begin'.

De iconen zijn tot aan de Veertigdagen-tijd te zien in His Gallery, de galerie van de oud-katholieke kerk, Molenstraat 44. Open woensdag 13.30 - 17 uur, zaterdag 13 - 17 uur. In februari geeft Marleen Berg een lezing over Beatrijs, aan de hand van haar iconen.

MARGOT C. BERENDS

COLUMN VOORBIJ DE HOKJESGEEST

WELKE TRENDS OP HET GEBIED VAN RELIGIE staan ons te wachten in 2013? Eerlijk gezegd: ik heb geen idee. Ik ben geen trendwatcher maar slechts een doodgewone godgeleerde. Nou ja, gewoon... Een beetje afwijkend ben ik natuurlijk wel als 'nieuwe' Nederlander: van huis uit Duits luthers, werkzaam bij een rooms-katholieke orde en zittend op de katholieke Edward Schillebeeckx-leerstoel voor theologie en samenleving aan een protestantse universiteit, de VU. Soms klopt ik aan bij fondsen om subsidie te vragen voor 'Project Wij', dat opgezet is vanuit het Dominicaans Studiecentrum voor Theologie en Samenleving; wat op zijn beurt door de orde der Dominicanen is opgezet. Project Wij draait om de vraag: 'Wat is nodig om in Nederland een 'nieuw wij' te vinden dat niet berust op uitsluiting maar er in slaagt alle Nederlanders een thuisgevoel te geven?'

En dan zeggen fondsen: 'Oh, u bent van een katholieke organisatie? Sorry hoor, wij geven alleen maar aan protestantse stichtingen, conform onze statuten.' En als je naar de katholieken gaat, ben je weer vaak niet katholiek genoeg, want ja: een katholieke stichting met een protestantse directeur, hoe kan dat nou? Zo hobbel je als bruggenbouwer van het ene hokje naar het volgende. Als het restje verzuiling niet in de statuten staat, spookt het nog ergens in de hoofden. In dat opzicht gedraag ik mij niet echt Nederlands, ook al heb ik een Nederlands paspoort. Hokjesdenken is overigens zeker niet alleen maar voorbehouden aan gelovigen, seculieren kunnen er ook wat van. Postcodeloterijen overspoelen mij met aanbiedingen om mij, als gelovige, hun seculiere bolwerk binnen te halen. Nog nooit heeft iemand gezegd

dat ik er niet aan mag meedoen. Want wie de jackpot wint – gelovig of niet – maakt de loterij niet uit. Maar subsidie verlenen aan een stichting met een religieus tintje – ook al past het project nog zo goed bij hun doelstelling – ho maar, dat willen ze niet. Laatst werden we naar aanleiding van een subsidieaanvraag zelfs gescreend, jawel, vanwege het 'Dominicaanse'. 'Sorry, ik zie hier dat u van de Dominicaanse republiek bent...' 'Nee hoor, meneer, de dominicanen zijn een religieuze orde.' Tja, wat weten we eigenlijk nog over religieuze tradities? Zouden de seculiere fondsen niet gewoon een potje kunnen maken ter bestrijding van het religieuze analfabetisme, met oog op algemeen maatschappelijk nut? Ook al vindt de Nederlander zichzelf tolerant, ten diepste is hij een hokjesdenker. Van mengen en mixen moeten 'echte' Nederlanders niets hebben. Het devies blijft: doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg. En 'gewoon' staat meestal gelijk aan Nederlands. 'In je hok', luidt de boodschap.

Alleen merkt u het niet omdat het zo vanzelfsprekend is.

Je hebt geen glazen bol nodig om te weten dat het hokjesdenken in de toekomst niet meer zal werken. Immers, een derde van de bevolking in de grote steden van (West-) Europa is van buitenlandse afkomst. En als het aan de liefde ligt, komen er veel gemengde stellen met kinderen die bi-cultureel en bi-religieus worden opgevoed. Het moet niet gekker worden in de Lage Landen. Gelukkig nieuw jaar!

MANUELA KALSKY

Manuela Kalsky is theologe en directeur van het Dominicaans Studiecentrum. Zij geeft leiding aan Project Wij. Zie www.nieuwwij.nl. De column op deze plaats wordt dit jaar door gasten geschreven.